

Uit: *La Ligna* 24 juni 1989

De boekhandel *Shakespeare & Company* - Parijs

Ineke van Mourik

'Er zullen altijd meisjes over de kerkhoven zwerven.'

Obsessies horen voor mij bij vroeger, bij verliefdheden. Ze waren niet alleen maar prettig, ik had er ook last van. Obsessies zijn dwangmatig, heel onvrij. Zij blijven zich opdringen. Ik vervloekte ze en tegelijkertijd koesterde ik ze. Obsessies van anderen fascineren me nog steeds, maar zelf spreek ik nu liever over hartstocht. Daar leef ik mee: mijn hartstocht voor boeken.

Eigenlijk ben ik zo lang ik mij kan herinneren met boeken in de weer. Ik heb een nette meisjesopvoeding gehad met nette boeken, maar door mijn broer ben ik in contact gekomen met de klassieken van het rauwe leven: Céline, Genet, Reve, Kafka en nog vele anderen.

Boeken openen nieuwe werelden of ze vertellen mij iets in een nieuwe vorm, in een verrassende taal. Boeken kun je altijd meenemen, en je kunt overal lezen. Je bepaalt zelf het tempo en de beelden er bij. Over alles is geschreven. Er is geen onderwerp of er bestaat een boek over. Ik ben dol op biografieën en autobiografieën. Als een schrijfster of schrijver me interesseert, dan wil ik er alles over weten. Hoe verloopt zo'n leven en wat zijn de invloeden er van op het werk? Ik ben grenzeloos nieuwsgierig naar de kleinste details.

Ik heb gestudeerd, maar tijdens mijn studie kwam het feminisme op en daar ben ik langzamerhand helemaal in verzeild geraakt. In 1977 heb ik de vrouwenboekhandel *De Feeks* in Nijmegen mee opgericht en daarvoor zat ik al in de redactie van *Lover*. Sinds '83 woon ik in Amsterdam en ben ik redacteur van het lesbisch cultureel tijdschrift *Lust en Gratie*. Er gaat ongelooflijk veel tijd en energie in het redactiewerk zitten. Wat in het tijdschrift komt, is meestal niet dat wat je in je hoofd hebt. Het ideaal benader je soms een beetje en dat kan ook frustrerend zijn. Je moet een gezond soort gestoordheid hebben en hartstocht voor de literatuur. Ik kan er niet mee ophouden. In *De Feeks* organiseerden we literaire avonden en dat idee was onder meer geïnspireerd door mijn grote voorbeeld: *Shakespeare & Company*, de Engelstalige boekhandel van Sylvia Beach in Parijs. Beach opende haar winkel in 1919 tegenover de Franse boekhandel *La Maison des Amis des Livres* van haar vriendin Adrienne Monnier. *Shakespeare & Company* was de thuishaven voor immigranten in Parijs en er werden literaire avonden georganiseerd. In diezelfde tijd bestond er ook een bloeiend culturele en literaire dameswereld op de linker oever. Er bestond een lesbische subcultuur waarin heel gewaagde dingen zijn gedaan en geschreven. Ik ben geïnteresseerd in die periode omdat vrouwen daar onder andere voor elkaar, en ook over elkaar, hebben geschreven. Zij experimenteerden met taal, stijl, vorm en inhoud; heel modern. Deze tijd is lange tijd doodgezwegen. Op middelbare scholen bijvoorbeeld wordt er niets over verteld. Ook in de

literatuurwetenschap is er nauwelijks iets van terug te vinden. Dat ergert me en ik wil er iets aan doen. Het wiel hoeft niet helemaal opnieuw te worden uitgevonden. Er bestonden toen ook eigen uitgeverijtjes en er bestond een eigen cultuur en literatuur.

Ik vind die geschiedenis belangrijk omdat wat wij nu doen een plaats heeft in de traditie. Daarom voel ik mij zo geïnspireerd door die Parijse periode. Er zijn altijd homoculturen en lesbische culturen geweest. Homosexualiteit betekent meer dan alleen het sexuele.

Elke afwijkende cultuur in een zogenaamde 'normale' cultuur is als zand in het badpak. De ene cultuur kan niet zonder de andere, maar de vooroordelen over homosexualiteit kun je niet zomaar uit de weg ruimen. Die zitten heel diep in de gangbare cultuur. Uit de geschiedenis weet ik dat je niet je aandacht moet laten verslappen, want alle verworvenheden kunnen je in een klap worden afgepakt. In Parijs is nauwelijks nog iets te vinden van die subcultuur van toen. De naam van de boekhandel *Shakespeare & Company* bestaat nog altijd, er zijn boeken en er zijn graven van de dames op de kerkhoven Père-Lachaise en Cimetière de Passy.

In Duitsland schopte Hitler destijds de vrouwen terug naar kinderen, kerk en keuken en in Iran heeft Khomeiny de vrouwen weer een sluier omgehangen. India kent nog steeds de barbaarse bruidverbrandingen en het homosociale Engeland heeft de wet Clause 28 aanvaard. Zo kun je door gaan. Het is verontrustend en daarom moet je wakker blijven. De kern is: je wilt iets veranderen aan de wereld zoals die nu is. Dat valt niet mee, want lesbische vrouwen zitten in een subcultuur waarin hun inspanningen circuleren. Daardoor komen die niet gemakkelijk naar buiten. Iedereen roept altijd: we komen er nooit, wat heeft het voor zin je zo in te spannen? Maar je moet gewoon heel lang op je kont blijven zitten en volhouden. Dan zal onze moeite langzaam doorsijpelen. Een boek dwingt je om het rustig aan te doen. Je moet er voor gaan zitten en je kop er bij houden.

In Parijs zocht ik het kerkhof op waar Nathalie Barney en Renée Vivien hun laatste rustplaats hebben gevonden. Het is een eigenaardige gewoonte: de doden tot leven wekken door hun graven te bezoeken. Maar daardoor wist ik het zeker: ook ik heb een plaatsje in de traditie.

Er zwerven zoekende meisjes tussen de graven. Er zijn namen genoteerd, boeken geschreven: de subcultuur van toen heeft bestaan.

Onze namen staan in het telefoonboek en later krijgen wij een mooi graf.

Er zullen altijd meisjes over de kerkhoven zwerven en bloemen op onze graven leggen.

© Daniel van Mourik

Lees ook van mijn hand:

<https://theflyingcamel.nl/van-sylvia-beach-tot-sylvia-beach-whitman/>

<https://theflyingcamel.nl/wp-content/uploads/2025/05/FC-Op-zoek-naar-de-verloren-tijd.pdf>